

Nr 471.

Av herr **Weijne**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 134 angående ändrade bestämmelser beträffande fortsättningsskolans organisation m. m.

1929 års riksdag beslöt med anledning av i båda kamrarna väckta motioner att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående rätt för sådana lärjungar från heltidsläsande folkskolor, som med fullständigt avgångsbetyg genomgått sjunde klass, i vilken tillämpats för dylik klass särskilt utarbetad kursplan, att erhålla befrielse från fortsättningsskolplikt. Kungl. Maj:t tillsatte med anledning av denna skrivelse särskilda sakkunniga, som även fingo i uppdrag att utreda en del andra med fortsättningsskolan sammanhängande frågor. I proposition, nr 134, till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t på grundval av de sakkunnigas utredning framlagt vissa förslag om ändrade bestämmelser beträffande fortsättningsskolans organisation m. m. I propositionen finnes emellertid ingen hemställan i den riktning, som begärdes av 1929 års riksdag. Föredragande departementschefen har på av de sakkunniga anförda skäl avstyrkt en dylik förändring av fortsättningsskolans organisation.

De sakkunniga sammanfatta skälen mot en sjunde klass i stället för två fortsättningsskolekurser på följande sätt:

De sakkunniga.

»Av sakkunnigas utredning torde framgå, att förläggande av fortsättningsskolans bägge årskurser till folkskolans sjunde årsklass kan ifrågasättas, endast där folkskolan är anordnad enligt A-form. I sådan folkskolas sjunde klass synes den för *allmän* fortsättningsskola avsedda lärokurser kunna med nöjaktigt resultat inhämtas. Däremot kunna den *yrkesbestämda* fortsättningsskolans speciella undervisningsämnen, däri inbegripet även hushållsgöromål, endast undantagsvis på ett ändamålsenligt sätt införas i folkskolans sjunde klass. Nedläggande av fortsättningsskolan skulle för städernas vidkommande innebära en försämring av skolväsendet även däri, att skolplikten för flertalet lärjungar eljest komme att omfatta både 7 hela skolår och en årskurs i fortsättningsskolan eller annan däremot svarande undervisning. Den egentliga landsbygden skulle knappast direkt beröras av omorganisationen. Det torde dock bliva svårt att för landsbygdens minderåriga konsekvent uppehålla obligatorisk tvåårig fortsättningsskolplikt, om fortsättningsskolor helt saknas i städerna och i stadsliknande samhällen och om skolplikten får olika omfattning i städer och på landsbygd samt även för lärjungar från olika skolor inom samma

skoldistrikt. Borttagandet av fortsättningsskolåret för städernas minderåriga berövar också dem skolans stöd, som bäst behöva det, och ökar ungdomsarbetslösheten.»

Man kan ge de sakkunniga rätt så långt, att ett sjunde skolår *icke under alla förhållanden* kan ersätta fortsättningsskolan. Men detta är icke något bärande skäl att helt ställa sig avvisande till det av riksdagen begärda förslaget. Fortsättningsskolan böra anpassa sig efter lokala förhållanden. Det som är lämpligt på en ort är mindre passande på en annan. Avgörande för ställningstagandet till ett sjunde skolår i stället för två fortsättningsskolekurser bör vara, huruvida en dylik anordning låter sig ur pedagogisk synpunkt försvaras och *i vissa fall* är organisatoriskt möjligt och lämplig att genomföra.

Pedagogiska fördelar av den ifrågasatta anordningen.

I det förstnämnda avseendet yttrade 1929 års riksdag i sin skrivelse, nr 214, till Kungl. Maj:t bland annat:

»Ur undervisnings- och uppfostringssynpunkt synes mera vara att vinna genom en förlängning av skoltiden med ett helt skolår, då lärjungarna under åtta månader oavbrutet stå under lärarens tillsyn och ledning än genom fortsättningsskolans i regel ej mer än 360 timmar omfattande, kanske till några få timmar i veckan eller till spridda tidsperioder förlagda undervisning. Och för en stor del av lärjungarna bör en sådan organisation vara ägnad att undanröja de svårigheter, som genom fortsättnings-skolplikten nu stundom kunna uppkomma, då det för dem gäller att genom arbetsanställning bidra till eller själva förvärva sitt uppehälle.»

Kan ett sjunde skolår i A-skolan ersätta fortsättnings-skolan?

De sakkunniga kunna icke bestrida, att fortsättningsskolan låter sig organisatoriskt inordnas i en folkskolas sjunde klass, där denna är av A-formen. Men de förmena, att svårigheter möta, så snart fortsättningsskolan icke är allmän utan yrkesbestämd. Undervisningen i arbetskunskap skulle följaktligen komma att bli lidande på förändringen. Häremot må anföras, att det väl i vissa fall kan möta svårigheter att inrymma de praktiskt betonade läroämnena i en sjunde klass. Men dessa svårigheter torde i regel kunna övervinnas. Och framför allt i skoldistrikt med flera avdelningar inom varje klass finnas inga som helst hinder för att under helt sjunde skolår tillgodose kraven på praktisk betoning av undervisningen. Ja, man kan med skäl påstå, att just den yrkesbestämda fortsättningsskolan skulle kunna bli väsentligt bättre tillgodosedd — bland annat i fråga om timantal — genom ett helt skolår i stället för två kurser med sammanlagt 360 timmar.

Nya kursplaner för sjunde skolåret.

Emellertid kräves härför utarbetande av nya alternativa kursplaner, som lämna gott utrymme för den praktiska undervisningen. Frågan om förändrat innehåll i undervisningen under det sjunde skolåret har varit aktuell åtskilliga år, bland annat genom 1927 års skolreform. Vid statsutskottets betänkande i fortsättningsskolefrågan, nr 110, vid 1929 års riksdag var såsom bilaga fogat ett av skolöverstyrelsen utarbetat förslag i nämnda avseende. För egen del yttrade utskottet:

»Givetvis måste det eftersträvas, att icke fortsättningsskolans ersättande med ett sjunde skolår medför en försämring av det hittillsvarande kunskapsresultatet av folk- och fortsättningsskolans undervisning. En förutsättning för den föreslagna anordningen måste därför vara, att en omarbetning av de nuvarande läroplanerna för den sjuåriga folkskolan äger rum, så att den sjunde klassen kommer att innebära en verklig påbyggnad på en sexårig avslutad folkskolekurs och en påbyggnad, som i sig innesluter det kunskapsstoff, som i fortsättningsskolan skulle hava meddelats. Härutinnan torde särskilt förtjäna uppmärksamhet vad riksdagen i sin ovan åberopade skrivelse år 1927 anfört beträffande det sjunde skolårets omläggning i mera praktiskt riktning.»

Vid utarbetandet av nya kursplaner för sjunde skolåret bör enligt mitt förmenande hänsyn tagas till fortsättningsskolans olika anordning. För den händelse fortsättningsskolestadgan ändras i av mig nedan föreslagen riktning, måste en följd härav bli utfärdande av läroplan för sjunde skolåret, som helt inrymmer fortsättningsskolans kurser. Vid sidan av dylika kursplaner erfordras givetvis andra för skoldistrikt, som på sjuårig folkskola önska ordna fortsättningsskola med en eller två kurser. Önskvärt synes vara, som ock 1929 års riksdag uttalade, att den egentliga folkskolekursen avslutas med sjätte skolåret, och att den sjunde klassens lärostoff blir en verklig påbyggnad med stort utrymme för praktiska ämnen. I all synnerhet måste detta gälla, när sjunde skolåret skall inrymma hela fortsättningsskolan. Här torde det vara lämpligt att för t. ex. flickor ge stort utrymme åt skolköksundervisning och sömnad. Flertalet teoretiska ämnen synes kunna avslutas i sjätte klass. Dock bör undervisning givetvis förekomma i modersmålet, räkning, historia med medborgarekunskap samt eventuellt kristendom.

Ett sjunde skolår med dylikt innehåll blir väsentligen en utbyggd fortsättningsskola, och måhända skulle det vara lämpligt att även acceptera detta namn. Härigenom kunde en del svårigheter och missförstånd undvikas. Så skulle de av sakkunniga så starkt understrukna besvärligheterna vid flyttning mellan olika skoldistrikt försvinna. En elev, som i annat skoldistrikt fått avgångsbetyg från den egentliga folkskolan, började helt enkelt i den som fortsättningsskola organiserade sjunde klassen. Något svårare bleve det, om eleven redan genomgått en kurs av fortsättningsskolan. Anmärkas bör emellertid, att man har ännu större besvärligheter i detta avseende, när man låter sjuårig folkskola kompletteras av ettårig fortsättningsskola. Var skall man under sådana förhållanden placera en elev, som efter avgång från folkskolans sjätte klass är skyldig deltaga i fortsättningsskolans undervisning under tvenne årskurser?

De sakkunniga befara, att folkskoleundervisningen i städerna komme att försvagas, om man finge möjlighet att lägga ned fortsättningsskolan i de fall, då man redan har sjunde klass samt ett eller två fortsättningsskoleår. Här rör man sig på ett område, där intet med bestämdhet kan sägas. All

Bör sjunde skolåret kallas fortsättnings-skola?

Stärkes eller försvagas skolorganisatjonen genom den föreslagna anordningen?

sannolikhet talar dock för, att i skoldistrikt, där man lyckats väl med fortsättningsskolan, ett nedläggande näppeligen kan tänkas ske. Redan nu har man på grund av beslut av 1925 års riksdag möjlighet att anordna ettårig fortsättningsskola på sjunde klass. Detta oaktat undervisas ett stort antal lärjungar från sjuåriga folkskolor i tvååriga kurser. Så är bland annat fallen i de stora skoldistrikten Stockholm och Malmö, som sammanlagt torde inrymma inemot hälften av de folkskoleelever, som i städer undervisas i sjuåriga folkskolor. Då man i dessa skoldistrikt icke trots given möjlighet avskaffat ena fortsättningsskoleåret, är det ej heller sannolikt, att ett nytt riksdagsbeslut skulle föranleda rubbning i skolorganisationen. Det hade varit av stort intresse, om de sakkunniga utrett verkningarna av 1925 års medgivande beträffande fortsättningsskolan. Så vitt känt är föranledde detta icke någon mera betydande återgång till ettårig fortsättningsskola, där man redan ordnat tvåårig. Någon risk för skolförsämring torde ej heller nu vara överhängande. De sakkunniga ge också i annat sammanhang skäl för en sådan uppfattning, då de framhålla, att man i de skoldistrikt, där sjuårig folkskola och ettårig fortsättningsskola varit anordnad under några år, bland skolmyndigheterna hyser en ganska allmän önskan, att denna anordning måtte bibehållas.

Intresset för
en omorga-
nisation.

Däremot är det obestridligt, att man på åtskilliga håll, där skolorganisationen består av sexårig folkskola jämte två fortsättningsskolekurser, önskar inrätta ett sjunde skolår, för den händelse medgivande kan lämnas att i den nya klassen inlägga *hela* fortsättningsskolan. När de sakkunniga i detta avseende yttra, att sannolikt ett eller annat tusental lärjungar just på grund av förändringen skulle få två fortsättningsskolekurser utbytta mot ett sjunde skolår, måste detta uttalande anses vara allt för pessimistiskt. Helt säkert skulle en ändring i fortsättningsskolestadgan i förut angiven riktning i hög grad stimulera till inrättandet av en sjunde klass.

Skolplikt
och arbets-
löshet.

Därmed är också de sakkunnigas tal om större arbetslöshet bland ungdomen som en följd av den föreslagna anordningen vederlagt. Man blir för övrigt åtskilligt förvånad, när man ser de sakkunniga så starkt betona, att den föreslagna möjligheten till ändring av fortsättningsskolans organisation kunde skapa större konkurrens om arbetstillfällena. Det gäller allenast en befrielse från 180 timmar, som *kan* komma att medgivas för vissa lärjungar. Men sakkunniga ha intet att anföra om verkningarna på arbetsmarknaden av att ett stort antal unga människor få ägna sig ytterligare ett helt år åt skolarbete i stället för att nu under spridda tider sysselsättas därmed i regel 360 timmar. Och dock borde detta förhållande vara värt ett långt starkare understrykande. Ungdomsarbetslösheten är i verkligheten ett starkt argument för den av riksdagen begärda ändringen. I detta sammanhang kan erinras om att arbetareskyddslagen numera är ändrad dithän, att även pojkar äro hindrade träda i industriellt arbete före fyllda fjorton år. Allt talar för att man i städer och industrisamhällen under en längre sammanhängande tid bör behålla ungdomen i skolan.

I städer och stadsliknande samhällen torde det, som blivit visat, i regel icke möta några större svårigheter att omorganisera det sjunde skolåret till allmän eller yrkesbestämd fortsättningsskola. Något annorlunda ställer sig givetvis saken i B-skolor. I dylika av andra B-formen, där samtidigt 5 klasser undervisas, låter det sig knappast göra att inordna fortsättningsskolan i sjunde klassen. I B 1-skolor åter torde det vara möjligt att meddela allmän fortsättningsskolas kurs. I varje fall är detta lättare än den nu medgivna anordningen att i skolor av andra B-formen lägga in det första fortsättningsskoleåret.

Den ifrågasatta anordningens tillämplighet på B-skolor.

I detta sammanhang bör emellertid erinras om strävandena att medelst skolskjutsar m. m. centralisera skolväsendet på landsbygden, i vilket syfte Kungl. Maj:t avgivit vissa förslag till årets riksdag. I samma mån dessa strävanden krönas med framgång, blir antalet A-skolor större även på landsbygden. Och där man hyser betänkligheter mot att låta barnen ända från början av skoltiden skjutas längre eller kortare väg till en skola, torde man dock ha intresse för en centralisering av undervisningen under ett eventuellt sjunde skolår, då barnen uppnått en mera mogen ålder. Naturligtvis bör ett dylikt sammanförande endast ske, där man har lokaler etc. till förfogande utan särskild kostnad. De sakkunniga förmena, att en dylik anordning skulle medföra en avsevärd merutgift för skolväsendet, då eleverna på grund av ringa barnantal utan särskilda kostnader kunna övergå till den vanliga sjunde klassen i B-skolor. Detta kan man med skäl betvivla. I en B 1-skola består högre avdelningen av tre klasser, övriga av två. I ett fall, där exempelvis varje klass har i medeltal 15 elever, kommer den översta avdelningen att rymma 45 lärjungar mot 30 i de övriga. Här framtingar den sju-åriga skolan en högre skolform, som medför betydande kostnader och eljest icke skulle behöva förekomma. Samma förhållande inträder ännu oftare i B 2-skolan med dess fem klasser i folkskoleavdelningen, om skolan är sjuårig. Man kan därför säga, att i vissa fall ett centraliserande av undervisningen under det sjunde skolåret icke blott medför oomtvistliga pedagogiska fördelar utan jämväl betydande ekonomisk besparing.

De sakkunniga anse att ett sammanförande av båda fortsättningsskolekurserna till det sjunde skolåret skulle medföra en ojämnhet i skolplikten mellan städer och stadsliknande samhällen å ena sidan och landsbygden å den andra. Häremot behöver man endast erinra att de sakkunniga själva genom sitt förslag om att en fortsättningsskolekurs skall kunna ordnas i omedelbart sammanhang med sista folkskoleklassen också skapa motsättning mellan olika skolor. I ett skoldistrikt, där man till exempel låter sjunde klassen sluta omkring den 10 maj, kan fortsättningsskolekursen vara avslutad redan före midsommar. Här har man reellt blott sju skolår. Och då de sakkunniga antyda såsom möjligt, att ett skoldistrikt med exempelvis nio månaders lästid skall kunna avkorta tiden för sista folkskoleklassen till minimitid, d. v. s. åtta månader, skulle hela skillnaden mellan de

Befarad olikhet beträffande skolplikten.

sakkunnigas förslag och den av 1929 års riksdag ifrågasatta anordningen bli 9 läsdagar. För B-skolor, där läraren har att undervisa flera klasser, ställer sig saken ganska egendomlig. Här skulle den av de sakkunniga ifrågasatta årliga avkortningen av lästiden kunna medföra en betydande minskning av den sammanlagda tid, under vilken eleverna undervisas i folk- och fortsättningsskolan.

Samman-
fattning.

Jag vill sammanfatta mina synpunkter på en sjunde klass i stället för fortsättningsskola på följande sätt:

Anordningen kan i regel komma till användning i A-skolor. Sjunde skolåret ger rikligare tid för arbetskunskap än två fortsättningsskolekurser. I B 1-skolor kan den allmänna fortsättningsskolans kurs meddelas under sjunde skolåret. I vissa skoldistrikt torde man ha intresse av att sammanföra elever från B-skolor till gemensam undervisning under sjunde skolåret. Samma möjligheter förefinnas därvid som i A-skola. Risken för ett försämrande av skolväsendet, där man nu har sjuårig folkskola jämte ett eller två fortsättningsskoleår, är ringa och uppväges i varje fall av att ett ökat antal skoldistrikt komma att införa ett sjunde skolår. Därigenom motverkas även ungdomsarbetslösheten.

Med stöd av det anförda tillåter jag mig vördsamt hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utarbetande av kursplaner för ett sjunde skolår, inrymmande den kurs, som nu tillhör den två-åriga fortsättningsskolans undervisning, samt att därefter den ändring i gällande fortsättningsskolestadga måtte vidtagas, att skoldistrikt med heltidsläsande skolor, som i sjunde klass tillämpa dessa kursplaner, må erhålla tillstånd att ersätta fortsättningsskolan med ett sjunde skolår.

Stockholm den 9 mars 1932.

Josef Weijne.

I motionens syfte instämma:

Verner Hedlund,
Östersund.

G. W. Källman.

Herman Norling.

Anders Andersson,
Falkeberg.

Helge Bäcklund.

F. O. Ericson,
Boxholm.

Algot Sjöström.

Ernst Lindley.

J. V. Mårtensson.

Ernst Berg.

Adolf Olsson,
Gävle.

J. A. Persson,
Tidaholm.

<i>Anders Hansson,</i> Trollhättan.	<i>Karl Ward.</i>	<i>N. K. Törnkvist,</i> Bjuv.
<i>C. Brännberg.</i>	<i>Carl Lovén.</i>	<i>Carl Sjögren.</i>
<i>Mauritz Västberg.</i>	<i>C. P. Olsson.</i>	<i>J. B. Wiklund.</i>
<i>O. Isacsson.</i>	<i>L. A. Björklund.</i>	<i>C. O. Johansson.</i>
<i>Nils Olsson</i> i Rödningsberg.	<i>Karl Magnusson</i> i Kalmar.	<i>Einar Ahl.</i>
<i>Edv. Uddenberg.</i>	<i>Gustaf Karlsson.</i>	<i>Ernst Hage.</i>
<i>Harald Hallén.</i>	<i>Anton Eklund.</i>	<i>Emil Andersson.</i>
<i>Gottfrid Karlsson,</i> Vadstena.	<i>Karl Andersson,</i> Katrineholm.	<i>J. H. Blomquist.</i>
<i>Gust. Rosander.</i>	<i>Gust. Pettersson</i> i Hällbacken.	<i>Albin Ström.</i>
<i>Elof Lindberg.</i>	<i>A. Hermansson.</i>	<i>Alfr. Werner.</i>
<i>Anders Norsell.</i>	<i>Erik Fast.</i>	<i>Elof Hällgren.</i>
<i>Olivia Nordgren.</i>	<i>Abel Andersson.</i>	<i>C. W. O. Höglund</i> i Göteborg.
<i>Helmer Molander.</i>	<i>Ove Ekberg.</i>	

